

Dlaczego warto znać język kaszubski?

Opinie młodzieży

DOI: 10.47050/jows.2022.3.09-19

Co młodzież mieszkająca w północnej części Kaszub sądzi o przydatności kaszubszczyzny? Odpowiedzi na to pytanie w 2018 r. udzielili uczniowie czterech szkół ponadgimnazjalnych w Wejherowie. Wyniki badań wskazują, że młodzi ludzie uważają ją nie tylko za język służący do codziennej komunikacji w rodzinie, ale także wiążą jej znajomość z tożsamością, tradycją i kulturą, doceniają ponadto jej funkcję języka regionu.

Kaszubszczyzna została uznana za język regionalny w 2005 r. na mocy ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, jednak badacze, działacze i pisarze traktowali ją jako odrębny język znacznie wcześniej – od XIX stulecia¹. Kaszubski jest językiem literatury pięknej², a także liturgii i nauki. W szkołach nauczany jest od 1991 r.³

Niniejszy artykuł przedstawia wyniki wycinka ankiety przeprowadzonej w 2018 r.⁴, której celem było zbadanie postaw młodzieży z północy Kaszub wobec języka kaszubskiego (Stanulewicz i in. [w przygotowaniu]). Zaprezentujemy tutaj wypowiedzi młodych ludzi dotyczące przydatności kaszubszczyzny. Ponadto przytoczymy wybrane odpowiedzi z badania z lat 2012–2013 (Lew-Kiedrowska i Stanulewicz 2014).

Na przekonanie o przydatności języka wpływa jego użycie w różnych sytuacjach oraz to, jak dużo osób się nim posługuje i kim są te osoby. Ważną kwestią jest także postrzeganie języka jako efektywnego narzędzia komunikacji i opisu rzeczywistości. Pozytywna opinia o przydatności języka może wpływać na częstotliwość jego użycia, a także na motywację do jego nauki.

Charakterystyka respondentów

W 2018 r. badaniem ankietowym objęto ponad sześćset uczniów czterech ówczesnych szkół ponadgimnazjalnych w Wejherowie. W czasie przeprowadzania testu młodzież była w wieku 16–20 lat (średnia: 17,14 roku). Respondenci reprezentowali Wejherowo oraz ponad sto innych miejscowości położonych w powiatach wejherowskim i puckim. Ponieważ niektórzy (nieliczni) uczniowie nie podali odpowiedzi na wiele pytań, a w kilku kwestionariuszach odpowiedzi okazały się sprzeczne, uwzględniono ankiety wypełnione przez 590 respondentów: 346 dziewcząt i 244 chłopców.

Trzy zadane przez nas pytania dotyczyły znajomości języka kaszubskiego i jego użycia w rodzinie:

- ➔ Czy znasz język kaszubski?
- ➔ Czy u ciebie w domu mówi się po kaszubsku?
- ➔ Czy kiedyś w twojej rodzinie używano języka kaszubskiego? [pytanie skierowane do uczniów nieznających języka kaszubskiego]

1 Ewolucję poglądów na temat statusu kaszubszczyzny przedstawia Zieniukowa (2001).

2 Literaturę kaszubską i jej językiem zajmują się liczni badacze – zob. m.in. Kuik-Kalinowska i Kalinowski (2009; 2017); Linkner (2021); Treder (2005).

3 Edukacja kaszubska jest przedmiotem zainteresowania wielu badaczy – zob. m.in. Kossak-Główczewski (1996); Mistarz (2014); Obracht-Prondzyński i in. (2019). Zob. także Kuik-Kalinowska i Kalinowski (red.) (2012).

4 Wyniki wcześniejszych badań zostały zaprezentowane m.in. w: Stanulewicz (2015; 2016); Stanulewicz i Redzimska (2016).

DANUTA STANULEWICZ
Uniwersytet Gdański

OLGA ALEKSANDROWSKA
Uniwersytet Gdański

JOANNA REDZIMSKA
Uniwersytet Gdański

Udzielone odpowiedzi pozwoliły nam wyodrębnić pięć grup respondentów:

- ➔ grupa I – respondenci znają język kaszubski, a członkowie ich rodzin posługują się nim w domu;
- ➔ grupa II – respondenci znają język kaszubski, ale w domu nie jest on używany;
- ➔ grupa III – w domach respondentów mówi się po kaszubsku, oni sami jednak deklarują, że go nie znają;
- ➔ grupa IV – ani respondenci, ani ich rodziny nie mówią w domu po kaszubsku, ale język ten był kiedyś używany w ich rodzinach;
- ➔ grupa V – respondenci i ich rodziny nie znają języka kaszubskiego, ponadto twierdzą, że nie był on używany w przeszłości lub nic im o tym nie wiadomo (bądź w ogóle nie podają odpowiedzi)⁵.

Należy tu wyraźnie zaznaczyć, że jest to podział uproszczony, który nie uwzględnia m.in. użycia kaszubszczyzny przez członków rodziny niemieszkających z respondentem, proporcji stosowania kaszubskiego i polskiego w codziennych domowych rozmowach⁶ ani tego, czy kaszubski był kiedyś używany w rodzinach respondentów zaklasyfikowanych do grup I–III (szczególnie interesujące byłyby tutaj odpowiedzi uczniów z grupy II). Tabela 1 prezentuje liczebność wyodrębnionych grup w 2018 r. Z łatwością można zauważyć, że grupa V jest najliczniejsza – stanowi prawie 43 proc. wszystkich ankietowanych. Językiem kaszubskim włada 27,5 proc. badanych (grupy I–II).

Tabela 2 prezentuje rozkład respondentów w poszczególnych grupach według płci. Mimo że w badaniu uczestniczyło więcej dziewcząt niż chłopców – odpowiednio 346 (58,64 proc.) i 244 (41,36 proc.) – w grupach II i V znalazło się więcej osób płci męskiej.

Należy tu również odnotować, że tylko 22 respondentów ze wszystkich pięciu grup (co stanowi 3,73 proc. ogółu) uczęszczało na lekcje kaszubskiego w czasie badania. Dla porównania 206 osób (34,92 proc.) uczyło się tego języka w szkole podstawowej.

Tab. 1. Respondenci: rozkład według grup

GRUPA	LICZEBNOŚĆ	%
I	134	22,71
II	28	4,75
III	65	11,02
IV	111	18,81
V	252	42,71
Ogółem	590	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 2. Respondenci: rozkład według płci

GRUPA	DZIEWCZĘTA		CHŁOPCY	
	N	%	N	%
I	86	64,18	48	35,82
II	11	39,29	17	60,71
III	46	70,77	19	29,23
IV	84	75,68	27	24,32
V	119	47,22	133	52,78
Ogółem	346	58,64	244	41,36

Źródło: opracowanie własne.

Opinie o przydatności kaszubszczyzny – dane statystyczne

Jak pokazują dane w tabeli 3, ponad połowa respondentów tylko z dwóch grup uważa, że kaszubski jest przydatny: 75 proc. z grupy I i 53,5 proc. z grupy II. Jeżeli chodzi o pozostałych, to pozytywnej odpowiedzi udzieliło 46 proc. uczniów z grupy III, 27 proc. uczniów z grupy IV i prawie 17,5 proc. uczniów z grupy V. Wyniki te nie są zaskakujące, gdyż nieobecność kaszubszczyzny w życiu młodego człowieka w większości wypadków nie wiąże się z odczuwaniem jej braku.

Przekonanie o większej przydatności kaszubszczyzny łączy się nie tylko z jej używaniem w domu, ale może być powiązane także z nauką w szkole. Weźmiemy tu pod uwagę odpowiedzi udzielone przez respondentów z grupy I. Tabela 4 uwzględnienia czynnik, jakim jest nauka kaszubskiego w szkole podstawowej. Jak pokazują dane, wśród osób uczęszczających w przeszłości na lekcje kaszubskiego grupa respondentów uznająca ten język za pożyteczny jest większa o prawie osiem punktów procentowych od grupy respondentów niemających takich doświadczeń edukacyjnych.

Tab. 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy uważasz, że znajomość języka kaszubskiego jest przydatna?”

GRUPA	TAK		NIE		BRAK ODPOWIEDZI	
	N	%	N	%	N	%
I	101	75,37	27	20,15	6	4,48
II	15	53,57	9	32,14	4	14,29
III	30	46,15	33	50,77	2	3,08
IV	30	27,03	76	68,47	5	4,50
V	44	17,46	202	80,16	6	2,38
Ogółem	220	37,29	347	58,81	23	3,90

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 4. Opinie o przydatności kaszubszczyzny a nauka tego języka w szkole podstawowej – grupa I

PRZYDATNOŚĆ KASZUBSKIEGO	NAUKA KASZUBSKIEGO W SZKOLE PODSTAWOWEJ			
	TAK		NIE	
	N	%	N	%
tak	65	78,31	36	70,59
nie	14	16,87	13	25,49
brak odpowiedzi	4	4,82	2	3,92
Ogółem	83	100,00	51	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5. Opinie o przydatności kaszubszczyzny a deklarowana tożsamość – grupa I

PRZYDATNOŚĆ KASZUBSKIEGO	TOŻSAMOŚĆ			
	KASZUBSKA, KASZUBSKO-POLSKA, LUB POLSKO-KASZUBSKA		POLSKA	
	N	%	N	%
tak	83	85,57	13	46,43
nie	10	10,31	14	50,00
brak odpowiedzi	4	4,12	1	3,57
Ogółem	97	100,00	28	100,00

Źródło: opracowanie własne.

5 Klasyfikację taką przyjęto w pilotażowej wersji badania, przeprowadzonej w Wejherowie w 2010 r. Jego wyniki opisano w: Aleksandrowska i Stanulewicz (2011).

6 Z tą kwestią powiązane są inne pytania ankiety, dotyczące częstości użycia języka kaszubskiego w domu, szkole i innych miejscach. W artykule tym nie omawiamy udzielonych odpowiedzi. Częstkowe wyniki badań przedstawiono w: Stanulewicz (2020).

Ponadto opinie o przydatności kaszubszczyzny są zdecydowanie skorelowane z deklarowaną tożsamością⁷. Biorąc ponownie pod uwagę grupę I, odnotowano, że osoby deklarujące tożsamość kaszubską, kaszubsko-polską i polsko-kaszubską znacznie częściej sądzą, że język kaszubski się przydaje (około 85,5 proc.), niż osoby, które wskazały polską tożsamość (około 46,5 proc.). Dane przedstawiono w tabeli 5 (nie uwzględnia ona osób, które nie określiły swojej identyfikacji).

⁷ Tożsamością mieszkańców województwa pomorskiego zajmują się liczni badacze, m.in. Mazurek (2010); Obracht-Prondzyński i in. (2019); Synak (1996). Zob. także Obracht-Prondzyński (red.) (2007).

Uzasadnienia opinii o przydatności języka kaszubskiego

Respondenci zostali poproszeni o rozwinięcie swoich odpowiedzi na pytanie o przydatność kaszubszczyzny. Niektórzy pominieli ten punkt w kwestionariuszu, inni zaś podali dwa lub – rzadziej – trzy uzasadnienia. Poniżej omówimy wypowiedzi o przydatności kaszubszczyzny, pomijając te dotyczące nieprzydatności⁸.

Tabela 6 przedstawia dane liczbowe dotyczące ankietowanych z każdej grupy podających uzasadnienia, a także średnie uzasadnień przypadających na jednego respondenta w danej grupie. Proporcjonalnie uczniowie z grupy I przytoczyli najwięcej argumentów świadczących o przydatności języka kaszubskiego.

Wśród powodów, dla których kaszubszczyzna jest uważana za przydatny język, można wyodrębnić następujące (nierzadko ze sobą powiązane):

- ➔ powiązanie z tożsamością,
- ➔ podtrzymanie tradycji,
- ➔ powiązanie z kulturą,
- ➔ walory języka kaszubskiego (piękny, unikalny, ciekawy),
- ➔ komunikacja z rodziną, szczególnie z osobami starszymi, a także z innymi osobami znającymi język,
- ➔ funkcja języka regionu,
- ➔ znaczenie języka (jego istotność),
- ➔ korzyści płynące ze znajomości każdego języka lub wielu języków,
- ➔ samorozwój,
- ➔ używanie kaszubskiego w sytuacjach, w których obecne są osoby nieznające tego języka,
- ➔ łatwiejsza nauka innego języka,
- ➔ oczywistość.

⁸ Zostaną one omówione w: Stanulewicz i in. (w przygotowaniu).

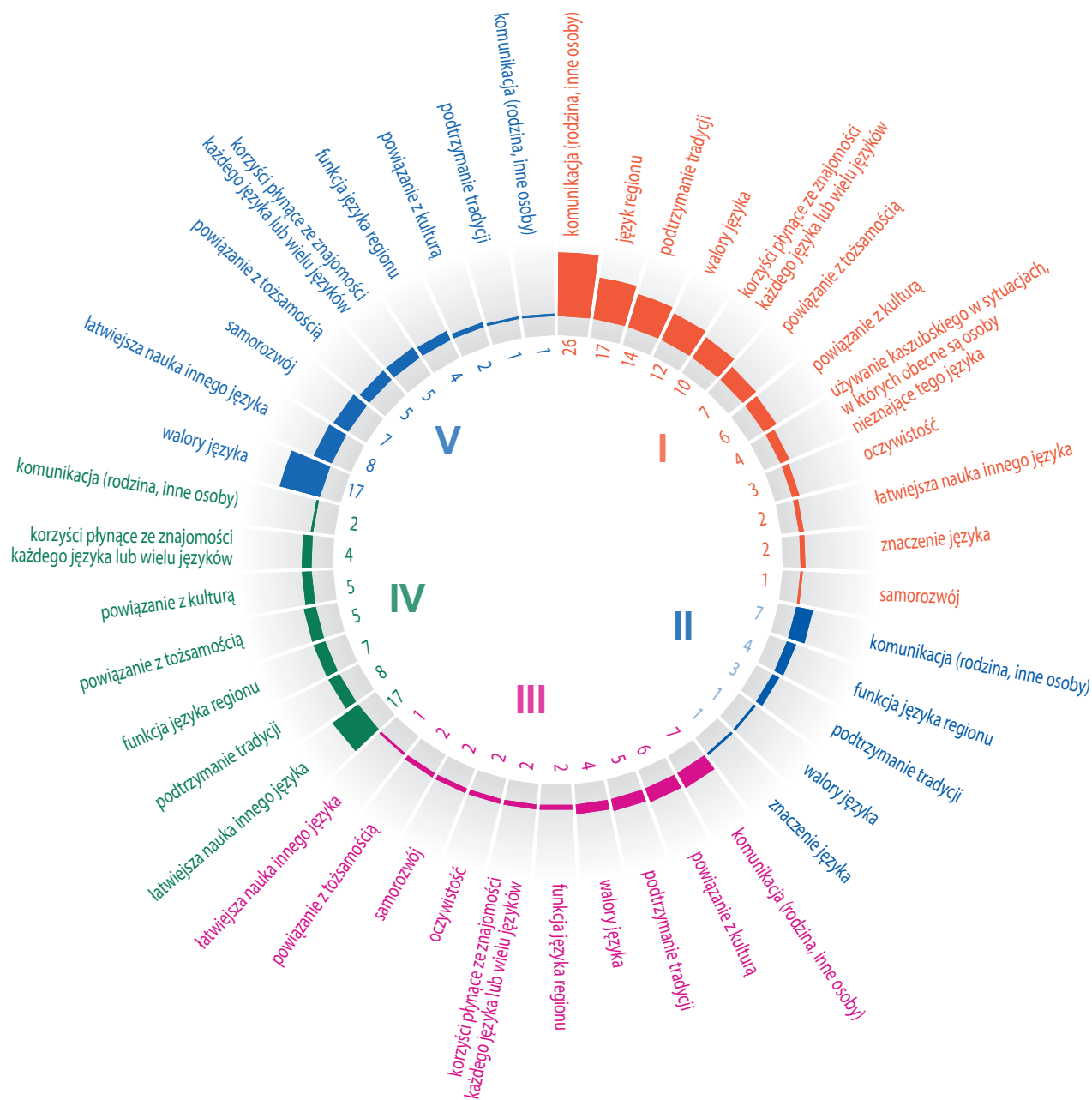
⁹ Nie prezentujemy tu danych procentowych ze względu na małą liczbę podanych uzasadnień.

Tab. 6. Przydatność kaszubszczyzny: respondenci i uzasadnienia – dane liczbowe

GRUPA	LICZEBNOŚĆ	RESPONDENCI PODAJĄCY UZASADNIENIA	LICZBA UZASADNIENI	ŚREDNIO NA JEDNEGO RESPONDENTA W CAŁEJ GRUPIE	ŚREDNIO NA JEDNEGO RESPONDENTA PODAJĄCEGO UZASADNIENIE
I	134	76	104	0,78	1,37
II	28	13	16	0,57	1,23
III	65	24	33	0,51	1,38
IV	111	27	37	0,33	1,37
V	252	40	50	0,20	1,25

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 1. Klasyfikacja uzasadnień, dlaczego kaszubszczyzna jest przydatna – grupy I–V

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 1 oraz tabele 7–11 przedstawiają dane liczbowe i procentowe dotyczące klasyfikacji odpowiedzi w poszczególnych grupach.

Tab. 7. Klasyfikacja uzasadnień, dlaczego kaszubszczyzna jest przydatna – grupa I

MIEJSCE W RANKINGU	UZASADNIENIE	LICZBA UZASADNIENI	%
1.	komunikacja (rodzina, inne osoby)	26	25,00
2.	język regionu	17	16,35
3.	podtrzymanie tradycji	14	13,46
4.	walory języka	12	11,54
5.	korzyści płynące ze znajomości każdego języka lub wielu języków	10	9,62
6.	powiązanie z tożsamością	7	6,73
7.	powiązanie z kulturą	6	5,77
8.	używanie kaszubskiego w sytuacjach, w których obecne są osoby nieznające tego języka	4	3,85
9.	oczywistość	3	2,88
10.–11.	łatwiejsza nauka innego języka	2	1,92
	znaczenie języka	2	1,92
12.	samorozwój	1	0,96
Ogółem		104	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 8. Klasyfikacja uzasadnień, dlaczego kaszubszczyzna jest przydatna – grupa II⁹

MIEJSCE W RANKINGU	UZASADNIENIE	LICZBA UZASADNIENI
1.	komunikacja (rodzina, inne osoby)	7
2.	funkcja języka regionu	4
3.	podtrzymanie tradycji	3
4.–5.	walory języka	1
	znaczenie języka	1

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 9. Klasyfikacja uzasadnień, dlaczego kaszubszczyzna jest przydatna – grupa III

MIEJSCE W RANKINGU	UZASADNIENIE	LICZBA UZASADNIENI	%
1.	komunikacja (rodzina, inne osoby)	7	21,21
2.	powiązanie z kulturą	6	18,18
3.	podtrzymanie tradycji	5	15,16
4.	walory języka	4	12,12
5.–9.	funkcja języka regionu	2	6,06
	korzyści płynące ze znajomości każdego języka lub wielu języków	2	6,06
	oczywistość	2	6,06
	samorozwój	2	6,06
	powiązanie z tożsamością	2	6,06
10.	łatwiejsza nauka innego języka	1	3,03
Ogółem		33	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 10. Klasyfikacja uzasadnień, dlaczego kaszubszczyzna jest przydatna – grupa IV

MIEJSCE W RANKINGU	UZASADNIENIE	LICZBA UZASADNIENI	%
1.	komunikacja (rodzina, inne osoby)	13	35,15
2.–4.	korzyści płynące ze znajomości każdego języka lub wielu języków	5	13,51
	powiązanie z kulturą	5	13,51
	powiązanie z tożsamością	5	13,51
5.–6.	funkcja języka regionu	4	10,81
	podtrzymanie tradycji	4	10,81
7.	łatwiejsza nauka innego języka	1	2,70
Ogółem		37	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 11. Klasyfikacja uzasadnień, dlaczego kaszubszczyzna jest przydatna – grupa V

MIEJSCE W RANKINGU	UZASADNIENIE	LICZBA UZASADNIENI	% (N = 50)
1.	komunikacja (rodzina, inne osoby)	17	34,00
2.	podtrzymanie tradycji	8	16,00
3.	powiązanie z kulturą	7	14,00
4.–5.	funkcja języka regionu	5	10,00
	korzyści płynące ze znajomości każdego języka lub wielu języków	5	10,00
6.	powiązanie z tożsamością	4	8,00
7.	samorozwój	2	4,00
8.–9.	łatwiejsza nauka innego języka	1	2,00
	walory języka	1	2,00
Ogółem		50	100,00

Źródło: opracowanie własne.

10 Cytujemy oryginalne odpowiedzi uczniów. Wyeliminowaliśmy jedynie błędy ortograficzne i interpunkcyjne oraz literówki.

11 Po każdej cytowanej wypowiedzi podajemy w nawiasach grupę, do której należy respondent, płeć (K, M) oraz wiek.

12 Przytaczamy fragmenty wypowiedzi pisemnych uczniów w wersji oryginalnej, z niewielkimi poprawkami.

Dane te w wypadku respondentów ze wszystkich grup wskazują na komunikację jako główny powód, dla którego kaszubszczyzna jest przydatna. Wielu ankietowanych podkreśla konieczność użycia tego języka w rozmowach z dziadkami lub innymi starszymi osobami. Przejdźmy teraz do konkretnych przykładów uzasadnień¹⁰. Jak wskazano powyżej, najważniejsza okazała się komunikacja. Uczniowie uzasadniali to m.in. następująco:

- ➔ „Aby porozumieć się ze starszymi, którzy nie mówią po polsku” (grupa I, K, 17 lat¹¹).
- ➔ „Pozwala to na porozumiewanie się z osobami, które mówią tylko tym językiem” (grupa II, M, 16 lat).
- ➔ „Mam satysfakcję z tego, że rozumiem babcię i odpowiadam jej po kaszubsku” (grupa I, K, 16 lat).
- ➔ „Większość mojej rodziny i otoczenia zna ten język i go używa” (grupa I, K, 16 lat).
- ➔ „Bo rozumiem, o czym rozmawiają ludzie po kaszubsku” (grupa I, M, 18 lat).
- ➔ „Ponieważ ten język nas otacza i komfortowe jest rozumienie go” (grupa II, M, 18).
- ➔ „Można porozmawiać, dogadać się, pośmiać” (grupa I, M, 18 lat).

Okazuje się, że użycie języka jest powiązane nie tylko z komunikacją w rodzinie, ale służy także pielęgnowaniu więzi i tradycji rodzinnych:

- ➔ „Ponieważ więzi rodzinne i tradycja zostają podtrzymane” (grupa I, K, 18 lat).
- ➔ Respondenci nierzadko podkreślali, że kaszubski jest ważny jako język regionu:
- ➔ „Ponieważ jest to nasz język. Jestem wychowany na Kaszubach i ten język jest dla mnie jak i dla wielu ludzi z rejonu ważny” (grupa I, M, 16 lat).

- ➔ „Jest to ważny język, bo posługują się nim dziadkowie, i jest to język regionu, gdzie się mieszka” (grupa II, K, 17 lat).

Dlatego powinno się o niego dbać:

- ➔ „Ponieważ można zadbać i pielęgnować język z regionu, z którego się wywodzimy” (grupa II, K, 18 lat).
- ➔ „Jest to nasz język regionalny, powinniśmy go znać i pielęgnować” (grupa V, K, 17 lat).
- ➔ „Warto jest znać język rejonu, w którym się mieszka, i nie pozwolić językowi umrzeć” (grupa V, K, 17 lat).

Niektórzy respondenci powiązali kaszubszczyznę z poczuciem tożsamości, np.:

- ➔ „Ponieważ świadczy o przynależności do grupy Kaszubów” (grupa I, K, 18 lat).
- ➔ „Moja tożsamość określa mnie” (grupa I, M, 19 lat).
- ➔ „Mówiąc po kaszubsku, jesteśmy świadomi, że należymy do Kaszub i możemy poczuć się wyjątkowi” (grupa I, K, 17 lat).
- ➔ „Jest to język nasz i naszych przodków, i jesteśmy mieszkańcami Kaszub” (grupa I, K, 17 lat).
- ➔ „Pokazuje przywiązanie do kultury i tradycji przodków” (grupa I, M, 17 lat).
- ➔ „Niektórzy starsi ludzie mówią tylko po kaszubsku, poza tym znajomość korzeni” (grupa V, K, 16 lat).

Z regionem, jak i z tożsamością, powiązane są takie pojęcia jak „kultura” i „tradycja”, o których respondenci tak pisali w związku z przydatnością języka kaszubskiego:

- ➔ „Trzeba podtrzymywać tradycje” (grupa I, K, 18 lat).
- ➔ „Większość mojej rodziny mówi po kaszubsku, powinno się podtrzymywać tradycję i język” (grupa III, K, 17 lat).
- ➔ „Jest on związany z naszą kulturą i przeszłością” (grupa III, K, 18 lat).
- ➔ „Rozwija to naszą kulturę i podtrzymuje tradycje” (grupa III, K, 17 lat).
- ➔ „Warto kultywować swoją lokalną tożsamość” (grupa III, M, 18 lat).
- ➔ „Jest to język obecny w naszej kulturze i należy go przynajmniej rozumieć” (grupa V, K, 17 lat).
- ➔ „Ponieważ można w ten sposób poznać kulturę kaszubską i przedłużyć jej żywot oraz porozumieć się z ludnością kaszubską” (grupa V, K, 18 lat).

Niektórzy ankietowani wymieniali pozytywne cechy języka kaszubskiego, takie jak bogata leksyka czy jego piękno, np.:

- ➔ „Żeby porozumieć się z rodziną, a także to piękny język” (grupa I, K, 17 lat).
- ➔ „Bardzo ciekawy język, mieszkamy na Kaszubach, więc powinniśmy choć trochę go znać” (grupa I, M, 17 lat).
- ➔ „Uważam, że kaszubski to ciekawy język” (grupa II, M, 17 lat).
- ➔ „Jest to bardzo ładny język” (grupa V, K, 17 lat).
- ➔ „Jest to bardzo stary język” (grupa III, M, 18 lat).

Jak pokazują dane, znaczna część odpowiedzi dotyczy nauki i znajomości języków, szczególnie płynących z nich korzyści, np.:

- ➔ „Dobrze znać dodatkowy język” (grupa I, K, 17 lat).
- ➔ „Znajomość każdego języka jest przydatna” (grupa I, K, 16 lat).
- ➔ „Każdy język jest przydatny” (grupa I, M, 18 lat).
- ➔ „Znajomość różnych języków rozwija i doskonali się wiele umiejętności” (grupa III, K, 17 lat).

Niektórzy ankietowani wzięli pod uwagę perspektywę przyszłego zatrudnienia:

- ➔ „Jeden język więcej do CV” (grupa IV, M, 18 lat).

Jak można z łatwością zauważyć, w odpowiedziach respondentów z różnych grup przeżywają się zarówno użytkowe walory kaszubszczyzny (przydatność w codziennej komunikacji, w CV), jak i nieużytkowe – zachowanie języka przodków, pielęgnowanie kultury i poczucie tożsamości. Oddzielenie czynników ściśle użytkowych od ściśle nieużytkowych jest w niektórych wypadkach niemożliwe, ponieważ respondenci, porozumiewając się z rodziną i ze znajomymi (co można sklasyfikować jako walor użytkowy), doznają poczucia tożsamości i wspólnoty (które uważać należy za aspekty nieużytkowe).

Uzasadnienia przydatności podane w badaniu z 2018 r. potwierdzają wyniki innego badania (Lew-Kiedrowska i Stanulewicz 2014; zob. także Stanulewicz i Smentek 2016). Jedną z jego autorek, Wanda Lew-Kiedrowska, pod koniec każdego roku szkolnego zadawała swoim uczniom w liceum w Kościerzynie pytanie o to, jak skorzystali z lekcji języka kaszubskiego, czego się przez ten czas nauczyli. Wypowiedzi pisemne uczniów z lat 2012–2013 dotyczyły zarówno języka, jak i kultury kaszubskiej. Poniżej przytaczamy wybrane opinie uczniów (Lew-Kiedrowska i Stanulewicz 2014: 124–126, 274–276)¹².

Niektórzy młodzi ludzie podczas lekcji uświadomili sobie, że kultury kaszubskiej nie należy kojarzyć jedynie z przeszłością, np.:

➔ „Kaszubszczyzna, która dotąd wydawała mi się czymś odległym, martwym, okazała się [...] kulturą cały czas żywą i dalece odległą od moich stereotypowych wizji. [...] zdałem sobie sprawę, że Kaszubem można być i dziś” (klasa pierwsza, M, rok szkolny 2011/2012).

Dzięki zdobytej wiedzy i doskonaleniu umiejętności językowych uczniowie zaczęli doceniać swój region i jego mieszkańców, np.:

➔ „Żywię większy szacunek do tej małej ojczyzny, dlatego że zdobyłam o niej podstawową wiedzę” (klasa pierwsza, K).

➔ „Część ludzi tu żyjących nawet nie zdaje sobie sprawy z tego, jak wielcy ludzie żyli i tworzyli na Pomorzu” (klasa pierwsza, M).

➔ „Doceniam to, że stąd pochodzę i mogę się uczyć tego języka” (klasa pierwsza, K).

Istotną kwestią dla niektórych uczniów okazało się poczucie tożsamości, np.:

➔ „Ważnym przeżyciem był dla mnie wyjazd do Filharmonii do Gdańska na uroczystość wręczenia Skier Ormuzdowych i 50-lecia Pomeranii. Mogłam tam dostrzec, jaka potęga kipi w sercach Kaszubów, że trwają silni i nie zaginą, bo nasza kultura ciągnie za sobą nowe, młode pokolenia. [...] zdałam sobie sprawę, jak ważna jest dla mnie moja ziemia, kultura, której wcześniej tak nie potrafiłam docenić” (klasa pierwsza, K).

➔ „Dzięki lekcjom języka kaszubskiego w klasie I zrozumiałam, co znaczy być *Kaszubą na Kaszubach*” (klasa pierwsza, K);

➔ „[...] zdałem sobie sprawę, że Kaszubem można być i dziś” (klasa pierwsza, M).

Podsumowanie

Jak pokazują odpowiedzi na pytania o przydatność kaszubszczyzny, im bardziej respondenci są z nią związani (przez użycie języka w domu, tożsamość lub edukację – nawet w przeszłości), tym więcej pojawia się pozytywnych opinii, a mniej negatywnych. Jest to naturalne, że znając język, młodzi ludzie mogą zaobserwować i u siebie, i w swoim środowisku korzyści płynące z jego zastosowania w różnych sytuacjach. Wśród uzasadnień przydatności kaszubszczyzny ważną okazała się komunikacja z rodziną i innymi osobami władającymi tym językiem. Respondenci wiążą również znajomość kaszubskiego z tożsamością, tradycją i kulturą, a także dostrzegają jego funkcję języka regionu. Nie bez znaczenia są walory samego języka – ankietowani uważają, że jest piękny i interesujący sam w sobie. Badania z lat 2012–2013 potwierdzają z kolei istotną rolę edukacji nie tylko w utrzymywaniu kaszubszczyzny, ale także w kształtowaniu tożsamości i poczucia dumy z przynależności do kaszubskiego kręgu kulturowego.

BIBLIOGRAFIA

- Aleksandrowska, O., Stanulewicz, D. (2011), *Postawy młodzieży wobec języka i kultury kaszubskiej (badania pilotażowe)*, [w:] J. Erenc, A. Szopny (red.), *W kierunku Europy regionów. Analiza socjologiczna*, Wejherowo: Kaszubsko-Pomorska Szkoła Wyższa, s. 302–341.
- Kossak-Główniczewski, K. (1996), *Szkice z edukacji regionalnej. Europa. Regiony. Kaszuby*, Głodnica–Rumia: Rumina.
- Kuik-Kalinowska, A., Kalinowski, D. (2017), *Kaszëbskô lëteratura. Wëdzrëñë / Literatura kaszubska. Rekonesans*, przekład kaszubski D. Majkowski, Gdańsk: Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Instytut Kaszubski.
- Kuik-Kalinowska, A., Kalinowski, D. (red.) (2012), *Edukacja kaszubska. Tradycje, aktualność, perspektywy*, Gdańsk–Słupsk: Zarząd Główny Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, Akademia Pomorska w Słupsku.
- Lew-Kiedrowska, W., Stanulewicz, D. (2014), *Dzél kùlturowi w nõuce kaszëbszczégò jãzëka – pòdzrãtk młodzëznë / Komponent kulturowy w nauczaniu języka kaszubskiego – opinie młodzieży*, „Biuletin Radzëznë Kaszëbszczégò Jãzëka / Biuletyn Rady Języka Kaszubskiego”, s. 118–127 [wersja kaszubska], s. 267–277 [wersja polska].
- Linkner, T. (2020), *Wirydarz kaszubski. Wszelkich treści pełen*, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Mazurek, M. (2010), *Język przestrzeń pochodzenie. Analiza tożsamości kaszubskiej*, Gdańsk: Instytut Kaszubski.
- Mistarz, R. (2014), *Dokonania i wyzwania edukacji kaszubskiej*, „Edukacja Pomorska”, nr 64–65, s. 5–8.
- Obracht-Prondzyński, C. (red.) (2007), *Kim są Kaszubi? Nowe tendencje w badaniach społecznych*, Gdańsk: Instytut Kaszubski.
- Obracht-Prondzyński, C., Pomierska, J., Grzędzicki, Ł. (2019), *Kaszëbi w III RP. Pòlityka, prawò, edukacjò, juwernotã / Kaszubi w III RP. Polityka, prawo, edukacja, tożsamość*, Gdańsk: Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Instytut Kaszubski.
- Stanulewicz, D. (2015), *Kaszubszczyzna jako język nauki i edukacji. Opinie młodzieży*, [w:] J. Mampe, Ł. Owczinnikowa (red.), *Socjolingwistyczne badania w teorii i praktyce. Ujęcie interdyscyplinarne*, t. 2, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, s. 157–173.
- Stanulewicz, D. (2016), *O tożsamości kaszubskiej i jej wyrażaniu*, [w:] Ź. Śładkiewicz, K. Wądołowska-Lesner (red.), *W poszukiwaniu tożsamości językowej*, t. 1, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, s. 191–213.
- Stanulewicz, D. (2020), *Użycie języka kaszubskiego przez młodzież – miejsca/ sytuacje i rozmówcy*, [w:] J. Mampe, M. Trendowicz, F. Marzouk, L. Ovchinnikova (red.), *Socjolingwistyczne badania w teorii i praktyce. Ujęcie interdyscyplinarne*, t. 8, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, s. 117–130.
- Stanulewicz, D., Aleksandrowska, O., Redzimska, J. (w przygotowaniu), *Między językiem domowym a językiem regionu. Postawy młodzieży z Wejherowa i okolic wobec kaszubszczyzny*.
- Stanulewicz, D., Redzimska, J. (2016), *Język kaszubski w sferze publicznej – opinie młodzieży*, [w:] J. Mampe, H. Makurat, Ł. Owczinnikowa, F. Marzouk (red.), *Socjolingwistyczne badania w teorii i praktyce. Ujęcie interdyscyplinarne*, t. 4, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, s. 172–192.
- Stanulewicz, D., Smentek, M. (2016), *The Kashubian language at school: Facts and attitudes*, [w:] M. Pütz, N. Mundt (red.), *Vanishing Languages in Context: Ideological, Attitudinal and Social Identity Perspectives*, Frankfurt am Main: Peter Lang, s. 177–192.
- Synak, B. (1998), *Kaszubska tożsamość. Ciągłość i zmiana. Studium socjologiczne*, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Treder, J. (2005), *Historia kaszubszczyzny literackiej. Studia*, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

→ Zieniukowa, J. (2001), *Ewolucja poglądów na status kaszubszczyzny*, [w:] E. Breza (red.), *Najnowsze dzieje języków słowiańskich. Kaszubszczyzna / Kaszëbizna*, Opole: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej, s. 61–70.

DR HAB. DANUTA STANULEWICZ *Zatrudniona w Instytucie Anglistyki i Amerykanistyki Uniwersytetu Gdańskiego (Zakład Glottodydaktyki i Przetwarzania Języka Naturalnego). Autorka i współautorka publikacji z zakresu językoznawstwa i glottodydaktyki. Redaktor naczelna czasopisma „Beyond Philology” i serii „Gdańsk Studies in Language”, współredaktor serii „Barwa w Języku, Literaturze i Kulturze”. Główne zainteresowania badawcze: semantyka (słownictwo barw, metafory, relacje przestrzenne), pragmatyka (akty mowy), socjolingwistyka (sytuacja języka kaszubskiego), przetwarzanie języka naturalnego (tworzenie i wykorzystanie korpusów w badaniach językoznawczych) oraz nauczanie języków obcych (motywacja, TIK).*

DR OLGA ALEKSANDROWSKA *Adiunkt w Zakładzie Glottodydaktyki i Przetwarzania Języka Naturalnego w Instytucie Anglistyki i Amerykanistyki Uniwersytetu Gdańskiego oraz nauczyciel języka angielskiego w I Liceum Ogólnokształcącym im. Króla Jana III Sobieskiego w Wejherowie, autorka i współautorka publikacji z zakresu dydaktyki języków obcych, ekspert w zakresie awansu zawodowego nauczycieli. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół kształcenia i rozwoju zawodowego nauczycieli języków obcych, nauczania języków specjalistycznych, zastosowania TIK i projektów edukacyjnych w dydaktyce.*

Artykuł został pozytywnie zaopiniowany przez recenzenta zewnętrznego „JOWS” w procedurze *double-blind review*.

DR JOANNA REDZIMSKA *Adiunkt w Zakładzie Glottodydaktyki i Przetwarzania Języka Naturalnego w Instytucie Anglistyki i Amerykanistyki Uniwersytetu Gdańskiego. Doświadczony nauczyciel akademicki oraz tutorka. Interesuje się językoznawstwem stosowanym oraz językoznawczymi aspektami przetwarzania języka naturalnego.*